

Deres ref.: 2020/173134

Vår ref.: 20/12419

Dato: 5.februar 2020

Svar på Mattilsynets bestilling, ref. 2020/173134:

NYE KRITERIER FOR UTVALG AV ELVER TIL OK-PROGRAM (bestilling 10).

Notat angående nye kriterier.

Overvåkings- og kontrollprogrammet for *Gyrodactylus salaris* (OK-programmet) undersøker fisk både fra settefiskanlegg og vassdrag. Utvalget av vassdrag som skal prøvetas hvert år, velges ut fra kriteriene i dokumentet «Risikobasert gjennomgang av NOK-programmet *Gyrodactylus salaris* - settefiskanlegg og elver» (Veterinærinstituttet, 2015). I årene som har gått siden disse kriteriene ble laget, har det skjedd store endringer som gjør det nødvendig å vurdere disse kriteriene på nytt. Først og fremst har en rekke vassdrag blitt friskmeldt de senere år, og i tillegg fremstår trusselen fra ny smitte fra naboland som en viktigere faktor enn tidligere. For å tilfredsstille krav og mål for dette OK-programmet i framtiden, bør kriteriene derfor oppdateres før utvalget til OK-programmet for 2021 gjennomføres.

Historisk sett ble *Gyrodactylus salaris* introdusert til Norge med menneskelig hjelp og videre spredning har skjedd via utsettinger av infisert fisk og spredning med fisk innenfor brakkevannsområder. I dag er kontrollen med og regelverket for utsetting av fisk strengere, og sannsynligheten for at fisk vil bli introdusert til Norge og spredt videre via utsettinger innad i Norge er derfor liten. Sannsynligheten for at parasitten skal spres naturlig gjennom brakkevannsvandring i sjø er også gradvis blitt lavere i og med at stadig flere vassdrag har blitt friskmeldt de senere år; Ranavassdraget med Tverråga ble friskmeldt i 2020, Raumaregionen (6 elver) i 2019, Vefsnaregionen utenom Fustavassdraget (9 elver) og Lærdalselva også i 2017. Ved inngangen til 2021 er det derfor kun 8 elver som fortsatt er infisert i Norge: i Drammensregionen: Drammenselva og Lierelva i Viken og Sandeelva og Selviksvassdraget i Vestfold og Telemark; Drivaregionen: Driva, Usma og Litledalselva (Møre og Romsdal) og i tillegg Batnfjordelva (Møre og Romsdal). Samtidig med at sannsynligheten for smitte fra allerede infiserte elver har blitt lavere, så er det en økt bekymring for smitte fra våre naboland, spesielt fra Russland og Sverige. Fra Russland skyldes dette først og fremst at det er en økt satsing på innenlands oppdrett av regnbueørret, og at det i den forbindelse flyttes levende, smittet fisk fra områder hvor *G. salaris* er etablert til områder uten infeksjon. Dette har resultert i at parasitten nylig ble påvist i nærheten av Murmansk i det nordvestlige Russland som er et område som grenser til Norge og Finland. Fra Sverige er man først og fremst bekymret for mulig økt smitterisiko som følge av økte nedbørmengder med påfølgende lavere salinitet i kystvannet på den svenske vestkysten. Her er foreløpig Göta älv nordligste utbredelse for parasitten, men det er frykt for at parasitten kan spres ytterligere nordover med smittet fisk hvis saliniteten blir lav nok. Det er derfor behov for en oppdatering av kriteriene for utvalg av elver til OK-programmet for *Gyrodactylus salaris*.

Årlig undersøkes laksunger fra omtrent 70 vassdrag i overvåkings- og kontrollprogrammet for *Gyrodactylus salaris* (OK-programmet). Utvalget av disse vassdragene som skal prøvetas hvert år, velges ut fra gitte kriterier beskrevet i dokumentet «Risikobasert gjennomgang av NOK-programmet *Gyrodactylus salaris* - settefiskanlegg og elver» (Veterinærinstituttet, 2015). Utvalget er altså risikobasert og tar hensyn til sannsynligheten for at et vassdrag blir infisert av *G. salaris*. I korte trekk deles vassdragene inn i grupper etter følgende kriterier:

1. **Friskmeldte vassdrag** - tidligere infiserte, men friskmeldte vassdrag og som har egen laksebestand.
2. **Store laksevasdrag** - 30 største laksevasdrag i Norge etter gytebestandsmål.
3. **Risikoelver med hensyn på spredning via infisert sjøvandrende fisk** - Elver med beregnet sannsynlighet større enn 0,05 for *Gyrodactylus salaris*-smitte fra infisert sjøvandrende fisk (Jansen mfl 2007b).
4. **Elver med annen risiko** – Elver med geografisk nærhet til smittede vassdrag, og/eller elver med spesielle aktiviteter som forbindes med smitterisiko.

Basert på det som har skjedd de siste årene som beskrevet ovenfor, så foreslås det her noen endringer til nåværende kriterier:

1. **Friskmeldte vassdrag:** Vassdrag som friskmeldes skal fortsatt gå direkte fra å være inkludert i Friskmeldingsprogrammet for *G. salaris* til å inngå i OK-programmet. Vassdrag kan vurderes fjernet fra OK-programmet etter en minimumsperiode på 5 år. Vassdraget kan ikke fjernes fra OK programmet hvis andre risikokriterier tilsier at vassdraget fortsatt skal inkluderes. Med andre risikokriterier menes her f.eks. at vassdraget har blitt re-infisert uten kjent årsak, slik som med Ranavassdraget i 2014. I tillegg gjelder de andre risikokriteriene også for vassdrag som har blitt friskmeldt.
2. **Store laksevasdrag:** Kriterium beholdes som i dag.
3. **Risikoelver med hensyn på spredning via infisert sjøvandrende fisk:** Beholdes som i dag, men det må vurderes om det er behov for nye risikovurderinger for Drivaregionen og Batnfjordelva. Det har nylig blitt gjennomført en ny risikovurdering for smitte fra Drammensregionen etter at Selvikvassdraget ble smittet i 2019. Ny risikovurdering er derfor ikke nødvendig her. På bakgrunn av det som er forklart tidligere kan vi anta at antallet elver som velges etter dette kriteriet vil være lavere enn tidligere.
4. **Elver med annen risiko:** Dette vil fortsatt inkludere «elver med geografisk nærhet til smittede vassdrag, og/eller elver med spesielle aktiviteter som forbindes med smitterisiko», men det legges her økt fokus på trusselen fra områder som grenser til andre land. Dette gjelder, som beskrevet over, for spredning via brakkvann fra den svenske vestkysten og økt risiko i nord pga flytting av fisk på russisk side. Det er også andre grenseområder, spesielt i Troms og Finnmark hvor det er ønskelig med et ekstra fokus. Inkludert her vil være norske vassdrag som har sitt utspring eller har nedbørfelt i Sverige, slik som f.eks. i Skibotnregionen (Troms og Finnmark), Ranaregionen (Nordland) og Vefsnaregionen (Nordland). Det samme gjelder for norske vassdrag med utspring i Finland og Russland.
5. **Geografisk dekning:** Det skal minimum være med 2 vassdrag fra hvert fylke i OK-programmet. Unntaket er Innlandet hvor det per i dag ikke finnes laks¹. Dette er et nytt kriterium, men det har vært oppfylt også tidligere da det har blitt oppfylt av utvelgelsen i forhold til andre kriterier. Det er imidlertid viktig å ha fokus på dette kriteriet da hensikten med OK-programmet for vassdrag er 1) å gi en god oversikt over hvor *Gyrodactylus salaris* ikke forekommer i norske vassdrag, og 2) å avdekke spredning av parasitten på et tidlig stadium. Ikke minst har programmet dannet grunnlag for Norges søknad om tilleggsgarantier for de vassdragsområder som er fri for *Gyrodactylus salaris*, og skal dokumentere fravær av parasitten i forbindelse med at Norge hevder fristatus for parasitten (FOR 2008-06-17-819). Kriterium 5 foreslås derfor som et kriterium for å ha fokus på at alle områder av landet dekkes av OK-programmet.

---

¹ «Vänerlaksens fria gång» (<https://interreg.no/prosjektbank/vanerlaksens-frie-vandring/>) ønsker å re-introdusere laks på norsk side noe som på sikt kan endre på dette.

Det må påpekes at det allerede har blitt foretatt en viss tilpassing i kriteriene i samråd med Mattilsynet. Blant annet har en del elver som har vært friskmeldt siden før år 2000 blitt ekskludert fra programmet hvis det ikke var noen spesiell annen grunn til å inkludere dem enn at de tidligere hadde vært infisert.

Med hilsen

Edgar Brun
Avdelingsdirektør
Avd. Fiskehelse og -velferd
Veterinærinstituttet

Haakon Hansen
Seniorforsker og prosjektleder
Seksjon forskning fiskehelse
Veterinærinstituttet